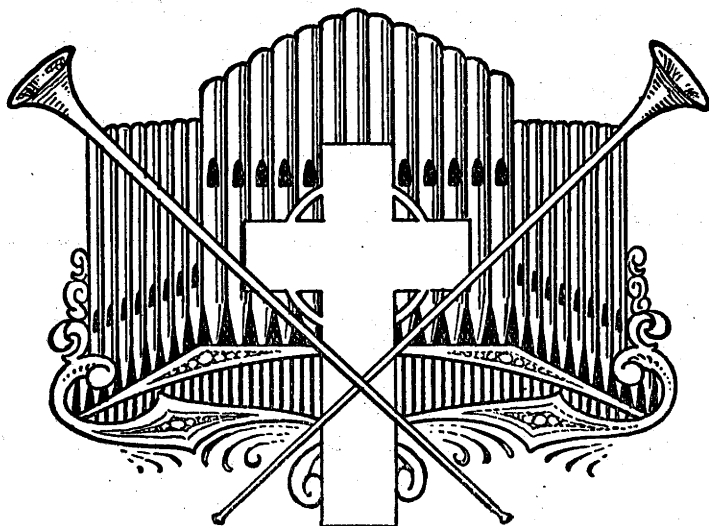

TIDSKRIFT
FÖR
KYRKOMUSIK
OCH
SVENSKT GUDSTJÄNSTLIV

ORGAN FÖR
SÄLLSKAPET KYRKOSÅNGENS VÄNNER
OCH
SVERIGES ALLMÄNNA ORGANIST- OCH KANTORSFÖRENING

UNDER MEDVERKAN AV INTENDENTEN *BENGT CNATTINGIUS*, LINKÖPING, PROFESSORN *OTTO OLSSON*, STOCKHOLM, KYRKOHERDEN, TEOL. LIC. *KNUT PETERS*, SÖNDRUM, HALMSTAD OCH MUSIKDIREKTÖREN *SVANTE SJÖBERG*, KARLSKRONA

UTGIVEN AV DOMKYRKOVICEPASTOR *ARTHUR ADELL*, LUND

15 April.

SJÄTTE ÅRGÅNGEN

1931

STOCKHOLM, SVENSKA KYRKANS DIAKONISTYRELSES BOKFÖRLAG

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

UPPSATSER.

	Sid.
Nattvardsföreläsning ur then Svenska Messan	1
Till Nathan Söderbloms minne	97
A. Adell: Den gregorianska sången	17
— " — Svenskt Psalterium	99
— " — Den dagliga andakten	161
— " — Kyrkokalender	164, 175, 192
F. M. Allard: Kyrkosångsdagar i Oslo	187
B. Brilioth: O. Petris Svenska Mässa	49
B. Cnattingius: Kyrklig konst	45
— " — Samlingsverket Sveriges kyrkor	117
— " — Bysantinsk konst i Paris	138
— " — Kyrkokonstens ursprung	145
S. Estborn: Den svenska evangeliebokens andra kollektserie	107
M. Fornander: Engelbrektskörens Finlandsresa	92
J. Foss: Kirkemusik og organistuddannelse i Danmark	5
Första allmänna svenska kyrkomusikfesten i Finland	120
E. Liedgren: G. T. Lundblad	55
— " — Hymnologi	70
G. Lundborg: Är stråkinstrumentens renässans förestående?	2
C.-A. Moberg: Palestrina och palestrinastil	129
— " — P. Wagner	177
H. Mörtensson: En klassisk orgeltyp	114
G. Olsson Nordberg: Sparsamhet med verkningssmedlen	75
Orgelläktaren	65
K. Peters: Hymnologi	73
— " — Lektionstonerna enligt svensk 1500-talstradition	88
— " — Tidegärdsgudtjänsternas restaurering	19
E. Rodhe: Ord och sakrament	81
C. E. Rosenquist: Dietrich Buxtehude och hans verk	149
— " — Nordisk-tysk orgelvecka i Lübeck	171
D. Rudin: Dirigeringskonst	180
I Sahlin: Bachs största verk	165
G. Schedin: Orgelverken i St. Marienkirke i Lübeck	36
J. Silbermann: Resa i Tyskland och Österrike 1931	132
G. Svennung: Stråkinstrumentens renässans	41
I. Wallerius: Vår koralfråga	56, 66
— " — Prästens kyrkoskick	168
— " — Minnen från Pehr Eklund	185
P. Vretblad: Svensk orgelmusik i Balticum	169
W. Åhlén: Orgelfrågor	43
— " — Nederländsk orgelmusik	33

RECENSIONER.

A. LITTERATUR

	Sid.		Sid.
B. Ebel: Das älteste allemannische Hymnar	125	K. G. Fellerer: Der Palestrinastil und seine Bedeutung	129
E. Eidem: Vår frälsnings evangelium	173	K. G. Fellerer: Palestrina	129
K. Elis: Neue Orgeldispositionen	79	Jahrbuch für Liturgiewissenschaft	47
K. G. Fellerer: Orgel und Orgelmusik	141	H. Klotz: Über die Orgelkunst der Gotik	123
		M. Luther: Vorlesungen über d.	

	Sid.		Sid.
Hebräerbrief	47	<i>K. Skredsvik</i> : Den heliga mässan i Sverige	28
<i>Chr. Mahrenholz</i> : Die neue Orgel in St. Marienkirche Göttingen	142	<i>S. Städener</i> : Sju dagars andakt ..	47
<i>C. Nohrborg</i> : Luthersk psalmskatt	73	<i>O. E. Thuner</i> : Dansk Salmleksik- kon	70
<i>J. Roosval</i> : Romersk konst	79	<i>E. Wrangel</i> : Korstolarna i Lunds Domkyrka	60
<i>Th. Schrems</i> : Geschichte des greg. Gesanges in den prot. Gottesdien- sten	125		

B. MUSIKALIER

	Sid.		Sid.
<i>E. Axén</i> : Påsknatt	127	<i>J. Morén</i> : 12 nya motetter	126
<i>J. S. Bach</i> : Tre motetter	143	<i>N. O. Ruusted</i> : Tre psalmer	77
<i>L. Bergh</i> : 24 Koralforspil	124	— ” — 14 orgelkoraler	30
<i>S. Carlsson</i> : Kyrkokantat	77	<i>J. H. Roman</i> : Sinfonia di chiesa	174
<i>Homburger o. Wöldike</i> : Orgelmu- sik för gudstjenestebrug	124	<i>J. Rosenmüller</i> : Acht Begräbnis- gesänge	77
<i>H. Isaac</i> : Missa carminum	77	<i>H. Schütz</i> : Passionsoratorium ..	48
<i>O. Koppang</i> : Ved Orglet	142	<i>P. Vretblad</i> : Koralfantasi	78
Körsången	48,	Hymner och motetter	30, 77, 159
<i>H. Lindquist</i> : 30 preludier	159	Solosånger	159

MEDDELANDEN:

	Sid.		Sid.
Om Kyrkosångens Vänner 61, 64, 80, 127		Från Norge	64, 80, 178
Sveriges allmänna Organist- och Kantorsförening .. 16, 31, 143, 174		Från Finland	16, 64, 95, 120, 174
Sveriges Kyrkosångsförbund 32, 96, 128, 143		Från Tyskland	64, 80, 96
		Lägre Organistexamen	95, 140
		Nya Orglar	95, 160
		Val	63, 80, 127, 143, 160

BILAGOR:

	Häfte		Häfte
<i>Evangelisk Tidsgärd</i> : Completo- rium på lördag	4	<i>Evangelisk Tidsgärd</i> : Böner för den dagliga andakten	11

Tidskrift för Kyrkomusik och**Svenskt Gudstjänstliv**

Redaktionens adress:
Bredgatan 14, Lund. Tel. 658.
Postgiro 31495.

Expeditionens adress: Svenska Kyrkans
Diakonistyrelses Bokförlag, Stockholm 7.
Tel. Norr 324 05.
Postgiro 675.

Tidskriften utkommer med 1 nummer
den 15 i varje månad. För juli—augusti-
numren dubbelnummer den 1 augusti.

Prenumerationspris: å posten, i bok-
handeln eller direkt från förlaget: kr.
4: 50 pr år.

Annonspis: 20 öre pr mm. enkel spalt.
Rabatt vid större annons och vid upp-
reppning av annons i flera nummer.

Detta nummer innehåller: Domprost
Y. Briilioth, Lund: Olaus Petris sven-
ska mässa. — Lektor E. Liedgren, Väs-
terås G. T. Lundblad. — Kyrkoherde I.
Wallerius, Göteborg: Vår koralfråga. —
Recensioner. — Kyrkosångens Vänners
Årsredogörelse. — Meddeladen. — Mu-
sikbilaga: Lördagens completorium.

Lediga tjänster, se omslaget sid. III.

NORDISK NODESTIK & TRYKKERI SAMT LITOGRAFISK ETABL.

NIKOLAJPLADS 25 — KØBENHAVN — Tel. 3304 & 13057
Telegr. Adr. Nodestikog.

Anbefalles i Herrar Förläggares och Kompositörers
välvilliga åtanke vid behov av nottryck i förstklassigt
utförande till billigaste pris.

Mångårig leverantör till Sveriges största förlag.

Skicka oss Edert manuskript och vi sända Eder omgående offert.

LÅT TRYCKA ALLA
EDRA MUSIKALIER
I SVERIGE

LÅT OSS BLIVA EDER SVENSKA
LEVERANTÖR AV ALLT SLAGS
NOTTRYCK.

BRÖDERNA LAGERSTRÖM
NOTSTICKERI OCH LITOGRAFISK ANSTALT
Klara Södra Kyrkogata 14 STOCKHOLM. Telefon Norr 318 80

Olaus Petris svenska mässa.

Ett fyrahundraårsminne.

År 1531 utkom på det kungliga tryckeriet i Stockholm ett litet häfte med titeln: Then Swenska Messan epter som hon nw holles j Stocholm medh orsaker hwar före hon så hallen wardher. Utgivaren ger sig till känna genom att under företalets överskrift: "Til then Christeligha läsaren" utsätta sitt namn Olaus Petri. Samma år hade den svenska reformatorn också utsänt en utförligare motivering för sitt företag, skriften "Orsack hwar före Messan böör wara på thet tungomål som then menighe man forstondelighit är". En grund var lagd för den svenska gudstjänstens förnyelse i evangelisk anda, en grund på vilken vi alltjämt bygga.

Olaus Petris mässa är lätt tillgänglig, dels i det vackra trycket i Quensels Bidrag till svenska liturgiens historia, II (Ups. 1890), dels i andra bandet av Olaus Petris samlade skrifter (Ups. 1915., här finnes även ett facsimile av titelbladet). Men önskvärt hade förvisso varit, att sekularminnet hade kunnat högtidlighållas genom utgivandet av en liten, lättare tillgänglig upplaga av detta märkliga aktstycke. I en sådan hade lämpligen också några andra texter av vikt för kännedomen om den svenska högmässans historia under 1500-talet kunnat få plats.

Vid en flyktig genomläsning synes Olaus Petris gudstjänstordning icke gömma några alltför outgrundliga gåtor. Språk och sammanhang äro enkla och klara. Forskningen har också kommit till ett numera allmänt erkänt resultat med avseende på dess närmaste förebilder. Grundritningen är tvivelutan hämtad från den romerska mässan. Därigenom är sammanhanget bevarat med den klassiska kristna gudstjänsttyp, vars historia vi kunna följa tillbaka till det andra århundradet. Men i sin omgestaltning av den romerska ordningen har Olaus Petri haft hjälp av närmare liggande förebilder. Luther hade länge tvekat att själv uppträda som gudstjänstens reformator. Andra hade vågat försöket före honom. När han år 1523 utgav sin "Formula Missae et Communions", syntes han

ha tagit steget blott till hälften. Vad han här framlagt var blott utkastet till en reformerad latinsk mässa, med utelämnande av de partier, som han ansåg vara för evangelisk åskådning stötande. Men år 1526 gick han vidare: då utkom hans Deutsche Messe. Här hade i samband med övergången till folkspråket flera andra partier av det medeltida arvet tillspilogivits. Ehuru en vän av den gamla kyrkosången ansåg Luther, att dess melodier icke utan vidare kunde överföras på tyska texter. Text och musik hörde organiskt tillsamman. Då emellertid schemat från Formula missæ användes vid ordnandet av mässa på folkspråket, klövs den lutherska gudstjänsttraditionen på två linjer: en rikare, konservativare i anslutning till Formula missæ, en något torftigare efter mönster av Deutsche Messe. Av dessa har den första linjen fullföljts i den svenska gudstjänsten, den senare till exempel i den danska.

Men även i bruket av Formula Missæ som hjälp vid utdanandet av en mässa på folkspråket, hade Olaus Petri en förebild. I Nürnberg prövades olika uppslag. Medan man i sockenkyrkornas högmässor tills vidare behöll det gamla kultspråket, ordnade kaplanen vid Hospitalskyrkan Andreas Döber en tysk mässa i anslutning till Formula Missæ. Denna mässa var avsedd att i huvudsak läsas, ej sjungas, och hade säkerligen till uppgift att ge en evangelisk form för nattvardsgång. Även enligt romersk ritus brukade sådan ofta äga rum just vid en läst, "låg mässa", i stället för vid den praktfulla högmässan, som var avsedd att åskådas och där i regel kommunikanter icke förekommo. Överensstämmelsen mellan Döbers mässa och Olaus Petris går ganska långt, men på enstaka punkter utmärker sig den senare för något större knapphet. Att ett tydligt beroende föreligger, kan icke betvivlas. Det har nyligen visats, att Olaus Petris skrifter även på andra punkter visa inflytande från Nürnberg. Emellertid skulle det föra för långt att här i enskildheter påvisa likheter och olikheter mellan Döbers mässa och den första svenska. En grundläggande likhet är emellertid av väsentlig betydelse att iakttaga för att få ett riktigt grepp om den svenska mässans historia: båda äro framför allt avsedda att ge en liturgi för kommuniongudstjänsten. Detta understrykes starkt i den förmaning varmed Olaus Petri inleder sin mässa: "Kere wener brödhra och systra j Christo Jesu, Epter wij nw här församladhe ärom til at holla wor herres Jesu Christi natward, och anamma til oss hans werdugha lekamen och blodh j brödh och j wijn . . ." Härtill ansluter sig syndabekännelsen, som delvis i samma ord ännu brukas i vår högmässa — av Olaus Petri utformad i anslutning både till inhemska och utländska förebilder. Inledningsallokution, syndabekännelse och därtill fogad avlösningsbön svara emot prästens enskilda förberedelseakt i den romerska

mässan. Härpå följer hos Olaus Petri "ingongen j messone" svarande mot den gamla introitusantifonien, men som det synes snarast i form av en läst psalm. De följande momenten kunna här endast kort angivas: trefaldigt Kyrie, Gloria med Laudamus; salutation och kollekt; epistel; gradual: "Songen om gudz bodhord, eller noghon annan", läst eller sjungen, evangelium; Credo (apostolicum eller nicænum); salutation; præfationsresponsorier; præfationsbön ledande över till instiftelseorden (med elevation); Sanctus; Fader vår; Pax (med svar: "Så ock medh thinom anda"); Agnus Dei; nattvardsförmaning; distribution — under kommunionen sjunges eller läses en psalm på svenska eller Nunc Dimittis (Simeons lovsång); salutation; tacksägelsekollekt; salutation; Benedicamus; den aronitiska välsignelsen. Som ett bihang följa de sju botpsalmerna, av vilka lämpligen en hel eller halv psalm kunde brukas som introitus, vidare en rad kollektböner att omväxlande brukas "til thes flere warda vthsatte på Swensko" och slutligen den mycket uppmärksammade föreskriften, att man i stället för de gamla epistel- och evangelieperikoperna helst borde läsa bibelböcker i följd (kapitel efter kapitel) "så mykit man teckes hwar daghen" — om någon förargas däröver kunde man dock tillvidare bruka mässbokens perikoper "til tess folket warder better vnderwijst". Den tiden kom icke — tvärtom gick utvecklingen här som på andra punkter i annan riktning än Olaus Petri sannolikt väntat sig.

Den första svenska mässa är intet synnerligen originellt aktstycke. Olaus Petri hade knappast något större intresse för liturgiska ting. Hans kall var förkunnarens. Men hans ställning nödgade honom att taga ledningen även på detta område. Ett studium av hans övriga hithörande skrifter visa emellertid, att han ingalunda saknade en viss kringssyn också på detta område — han visste, att det fanns andra mässor än den romerska, — det heter i företalet: "For ty the Latiner haffua thesas sett, the Greker thesas, the Asianer, Armenier, Chaldeer, Jndianer eller Abbasiner thesas sätt, Ja the Latiner haffua icke sielffue hafft alle itt sätt, The j Rom haffwa hafft sitt sätt och the i Mediolan haffua thesas." Någon skapande insats av större betydelse har han icke gjort. Hans betydelse består främst däri, att han i Sverige infört den tradition, som går tillbaka till Formula Missæ och därmed från början givit den svenska liturgiska utvecklingen en konservativ prägel.

Emellertid gömmer den svenska mässa problem, som vållat forskarna åtskillig möda. Det är framför allt fyra frågor, som det här gäller att besvara: varför nämnes i den svenska mässa intet om predikan? Huru skall man förklara det synnerligen begränsade utrymme, som ges åt sången (den har tydligen kunnat helt saknas)? I vilken utsträckning har

den fortlöpande läsningen verkligen kommit att ersätta perikopsystemet? Vilken plats har 1531 års mässa överhuvud intagit i den liturgiska utvecklingen? Den sista frågan omfattar egentligen de föregående. Ett rätt svar på denna torde ge nyckeln till de övriga.

Det är över huvud vanskligt att komma till bestämda slutsatser om huru gudstjänstens omgestaltning i Sverige försiggått. Materialet är särskilt för 1530-talet knapphändigt, och de notiser, som låta oss se, hur den svenska mässan småningom trängt den latinska tillbaka, äro ganska sporadiska. Tydligt är, att utvecklingen gått ganska långsamt, och att den förlupit olika i olika delar av landet. Första gången, vi höra, att svensk mässa hålles i Stockholm, är år 1528, då det här beslöts i rådet, att den svenska mässan skulle fortsättas, men den latinska ej därför "platt nedläggas". Följande år bemöter Gustaf Vasa smålänningarnas och västgötarnas klagomål över mässans försvenskning — sannolikt har konungen i allmogens motstånd funnit en anledning att gå mycket varsamt fram. Örebro möte 1529 har ej befattat sig med den svenska mässan: i stället inriktade man sig här på att få in Guds ords förkunnelse och undervisning i den latinska mässans ram. Att underlätta detta var avsikten med Olaus Petri "Een lijten Postilla" 1530, där också formulär ges för den böneakt, som borde omge den i den latinska mässan infogade predikan. Otänkbart är icke, att hos oss som på sina håll i Tyskland första steget till folkspråkets användning i liturgien varit införandet av svenska läsestycken. Under år 1530 har emellertid en ansats gjorts i Stockholm till en raskare omgestaltning av kulten. I det sist utgivna häftet av Stockholms stads tänkebok finnes för detta år antecknat, att rådet beslutat att göra slut på den latinska mässan och därför uppkallat präster och munkar på rådstugan och förbjudit dem mässa på latin. Man kan väl ifrågasätta, om det varit möjligt att nu genomföra detta krav. Det är även på andra grunder tydligt, att det inom Stockholms borgarskap fanns en grupp, som fann den svenska reformationens förlopp alltför spakfärdigt, och krävde klarare signaler. Men säkert har konungen icke varit hågad att helt ge dem fria tyglar. När Olaus Petri året därpå i samband med den svenska mässans utgivande talar om det liturgiska läget, framgår det av hans ord, både att den latinska mässan icke var ur bruk och att den svenska användes endast i ett fåtal städer. Ett par skrivelser av år 1531, den ena från konungen, den andra från rådet i Stockholm till dalkarlarne, synas snarast göra det sannolikt, att detta år den svenska mässan verkligen var allenarådande i Stockholm, men också, att detta var något ganska enastående i Sverige. Hur gudstjänsten verkligen gestaltats i huvudstaden under detta och de närmast följande åren, är omöjligt att säga. Knap-

past kan Olaus Petri's mässa i sitt föreliggande skick ha helt utträngt den gamla högmässan. Det är knappast troligt, att den gamla kyrkosången med en gång skulle ha tystnat i Stockholms storkyrka. Men väl kunna kompromissformer tänkas, där Olaus Petri's mässa givit skelettet. Om den latinska högmässan verkligen upphört 1531, så återger den föreliggande svenska mässan snarast den form, i vilken svensk mässa först började hållas några år tidigare. Det synes nämligen sannolikt, att den svenska mässan närmast inrättats som en ren kommuniongudstjänst — vilket även framgår av dess ordalag —, medan den latinska högmässan ännu samtidigt firats. Är detta antagande riktigt, faller ljus också över de andra hit hörande frågorna. Det har säkert även förut varit vanligt, att kommuniongudstjänster hållits före högmässan utan musik och ståt, och denna ordning har lätt kunnat överföras på den svenska mässan. Att skapa en svensk kyrkosång, som skulle uttränga den latinska, var en uppgift, som icke så hastigt kunde lösas. Predikan har hållits i högmässan och därför varit obehöflig i kommunionmässan. Måhända har denna fortgått också på vardagarna, liksom den latinska mässan i en stadskyrka säkerligen gjort, — då kunde det även vara en lämplig anordning att låta den fortsatta skriftläsningen ersätta veckans epistel och evangelium. Att likväl något utrymme ges åt sången, synes ge vid handen, att Olaus Petri tänkt sig möjligheten av den svenska mässans gradvisa utveckling till sjungen högmässa. Det är också vad som efterhand kom att ske. Den svenska mässan inträdde på den latinskas plats, men i samband härmed förlorade den åtskilligt av sin ursprungliga enkelhet. Gränsen mellan reformerad latinsk mässa och svensk mässa utsuddades, i det den latinskas sångpartier infogades i den svenska. Skulle det sjungas, hade man egentligen blott de medeltida mässböckerna — gradualierna och antifonarierna — att ta till. Utvecklingen har på många håll i Tyskland varit liknande. I Sverige kan den följas genom den svenska mässans senare upplagor och andra aktstycken fram till den rika och ganska mångskiftande bild av svensk eller svensk-latinsk högmässa, som skymtar i Laurentius Petris kyrkoordning och den av N. Fransén utgivna skriften: "De officiiis ecclesiasticis", som bl. a. visar, att man i den högtidliga sångmässan kunnat sjunga latinska præfationer *de tempore*, och att därvid Sanctus återfått sin ursprungliga plats i omedelbar anslutning till præfationen — vilken plats den annars hos oss förlorat tack vare inflytandet från Formula Missæ. Den avgörande vändpunkten i den svenska mässans historia är upplagan av år 1541: nu inträdde den svenska mässan definitivt i den latinska högmässans arv. Dit hörde också den svenska predikan, som nu fick sin plats i en svensk liturgisk ram, där dock enstaka partier från den la-

tinska medföljt: så kunde nu den gamla inledningsallokutionen utgå och i stället mässan börja med ett på latin sjunget introitus, varunder den celebrerande prästen (på latin) gjorde sin enskilda syndabekännelse. Det var icke längre nu fråga om en enkel kommunionsgudstjänst. Även det latinska gradualet blev kvar, och den svenska mässan fick också, om än till synes dröjande och motvilligt, böja sig under perikopsystemets ok, som den alltsedan burit, utan att mycket lida därunder.

Här ha andra män tagit vid och fört Olaus Petris verk vidare: G. Norman och Laurentius Petri. I den senare fick det svenska gudstjänstlivet sin kärleksfulle och kloke vårdare. Vi skönja hur det under honom bygges vidare på den lagda grunden, varsamt och med kunnig hand. En egen tradition utbildar sig, rik på möjligheter för framtiden. Det historiskt givna skyddas pietetsfullt, men evangeliet behåller högsätet. Vad som här höll på att växa fram, ödelades delvis av de stormar, som gingo fram över den svenska kyrkan under 1500-talets sista årtionden: Johan III:s egenmäktiga och våldsamma ingrepp var kanske ödesdigrare än något annat, men det åtföljdes av faran för den rena papismens återinförande, och efterföljdes av Karl IX:s reformert färgade liturgiska barbari. Då fann man på Uppsala möte räddningen i att gripa tillbaka till traditionen från Olaus Petri. Därtill anknöt ock 1614 års handbok, utgångspunkten för hela vår senare liturgiska utveckling. En del av det som kunnat och bort räddas av den rikare utvecklingen under Laurentius Petris ledning gavs därvid till spillo. Men det var icke direkt till 1531 års mässa, som man grep tillbaka, utan till den form denna fått som svensk sjungen högmässa. På flera punkter bryter Olaus Petris röst också igenom i nuvarande gudstjänstordning, särskilt i syndabekännelsen och præfationerna. Genom honom kom den såsom vi sett från början att utvecklas i anslutning till den rikare lutherska mässtypen.

Med tacksamma hjärtan böra vi i år fira minnet av Olaus Petris första mässa. Det var något stort som skedde, då det lilla häftet gick ut av trycket. Men vi fira minnet av en begynnelse, icke av en för alla tider given norm för evangeliskt gudstjänstliv. Den är utgångspunkten för en utveckling, som vi ha att föra vidare, i osviklig trohet mot evangeliet som vår kyrkas enda och förblivande grundlag, men med frimodig öppenhet för att de rika skatter av helig sång, av former för bön och tacksägelse, som på andra vägar bevarats från forna tider eller under senare nyskapats under Andens ledning, kunna vara lika äkta uttryck för samma evangelium.

Yngve Brilioth.

G. T. Lundblad

(1851—1931.)

De gamle hade ett hedersnamn att giva åt en lärd, from, med skönhetsinne och konstnärsgåvor utrustad personlighet: de kallade en sådan människa en *natura musica*. Harmonisk bildning, allsidig samt mänsklig utveckling rymdes i detta uttryck.

När bilden av den nyligen bortgångne kontraktsprosten *Gustaf Lundblad* i Fredsberg träder fram för hans yngre vänners hågkomst, är det just en sådan älskvärd *natura musica*, som de med vördnad och tacksamhet betrakta och beundra. Redan som komminister i Händene utanför Skara samlade han omkring sig kyrkosångsintresserade präster i sitt stift, och ur denna krets framgick sällskapet "Kyrkosångens Vänner". I den centralkommitté för liknande sammanslutningar inom olika stift, som bildades 1892 var L. sekreterare. Flere betydelsefulla åtgärder för kyrkosångens höjande fick han på detta sätt medverka vid — en trägen, flitig och trofast arbetare i den sjungande kyrkans tjänst. Bl. a. redigerade han tidskriften "Kyrkosången" (1899—1904) och utgav "K. S. V:s koralbok" (1901, andra uppl. 1904). Med vilken glädje ha inte många unga i seklets morgon spelat och sjungit de gammalrytmiska koralerna i denna vackra bok. Här lärde vi oss först de livfulla melodivarianterna till "Den ljuse dag framgången är" och "I hoppet sig min frälsta själ förnöjer", vilka icke funnos hos Hæffner. I K. S. V:s koralbok upptäckte vi den gamla härliga Lutherkoralen "Hvar man må nu väl glädja sig" men också den varma Freytingshausenska melodien till "Gör porten hög". Låt vara, att åtskilligt kunde invändas t. ex. mot punkteringen i vissa traditionsmätade koraler, de flesta vänner av en friskare och folkligare kyrkosång torde instämma i Preben Nodermanns omdöme om K. S. V:s koralbok: "i sin helhet en högst erkännansvärd insats i kampen för rytmiska melodier och mot den påstådda Hæffnerska sävligheten."

Det är naturligt, att L. med sin avgjort kyrkliga ståndpunkt och sin klassiska musikbildning måste finna de anglosaxiska (och de med dem besläktade) melodierna till "Nya Psalmer" prövande och svåruthärdliga. En av sina sista tidningsartiklar ägnade han åt detta ämne.

L:s mångsidiga estetiska begåvning tog sig uttryck ej blott i sång och musik: han var även en pensels konstnär och trollade ännu i höga ålder-

domen fram små förtjusande, luftiga akvareller. Om hans poetiska gry vittnar hans psalm för ålderstigna (N. Ps. 630) — i sin stilla, försynta blidhet en spegelbild av författaren själv. Och slutligen är "Fredsbergs krönika" (1927) ett minnesmärke över hans kärlek till sin sista församling, dess natur, historia och människoöden och över den arbetsflit, som följde honom till hans sista dag.

E. L.

Vår Koralfråga

Iakttagelser och reflexioner.

I.

Vid kyrkosångsmötet i Örebro sisl. höst höll undertecknad ett föredrag över ämnet "Några synpunkter på vår koralfrågas nuvarande läge". De nu påbörjade uppsatserna skola delvis återge detta föredrag, men deras egentliga anledning är dock en annan. K. S. V:s centralkommitté har vid årets sammanträde uppdragit åt mig att göra ett par meddelanden i denna tidskrift, vilka båda ha med vår koralång att göra. Såsom *ram* till dessa meddelanden dristar jag använda ett och annat ur ovannämnda föredrag med några förändringar. Jag hoppas kunna tillräckligt markera gränsen mellan C. K:s uppdrag och min inramning, som ej har andra anspråk än att återge en för K. S. V:s ursprungliga linjer varmt intresserad prästs syn på vissa företeelser inom vår kyrkomusikaliska värld. Jag skulle dock ej framlägga mina synpunkter för offentligheten, om jag ej hade goda skäl att tro mig ej stå ensam om dem.

*

Att vi fortfarande kunna tala om vår koralfråga, behöver ingen utläggning, och icke är det något att klaga över, ty frågor, det är livstecken. Ett levande intresse just för psalmsången i våra kyrkor och för dithörande musik är otvivelaktigt en huvudsak i arbetet för höjandet av den kyrkliga sången överhuvud. —

Här kommer nu det ena av mina uppdrag från C. K. Vid dess sammanträde kom anordnandet av *koralaftnar* på tal. Ämnet fördes fram av kyrkoh. Allard. Undertecknad kom därvid att redogöra för, hur vi i S:t Pauli kyrka i Göteborg — med påtagligt gott resultat — haft dylika musikstunder anordnade. Något särskilt märkvärdigt är det alls icke med denna anordning, men C. K. ansåg, att det kunde ha sitt värde med exempel på program för en koralafton. Ändamålet med en dylik är

givetvis att väcka intresse för psalmsången och speciellt att inöva melodier, som förtjäna eller behöva övas.

En förutsättning för att koralaftonen skall göra sin tjänst är så gott som nödvändigt en unison *kör*, som förut väl inövat de ifrågakommande melodierna. Hur många sådana som lämpligen bära förekomma på programmet, beror givetvis i hög grad på lokala förhållanden, 6 eller 7 ha väl varit det vanliga hos oss, men då har ock på ett par ställen inom programmet infogats blandad körsång. Där detta kan ske, ökas intresset.

Insjungningen av de särskilda koralmelodierna har hos oss varit anlagd på följande sätt:

1) Några inledande ord — från en kateder eller annan plats i koret — om den förevarande koralens historia, karaktär m. m. efter råd och lägenhet.

2) Orgeln spelar *koralmelodien* utan ackompanjemang.

3) Kören sjunger en eller två versar av den valda psalmen.

4) Församlingen sjunger d:o.

Och så genomföres programmet, eventuellt som nämnt med inslag av någon körsång. Till sist bön och en psalmvers.

Vill man ha flera koralaftnar under året, lämpar det sig att inöva melodierna till psalmer, som företrädesvis användas under närmast stundande avdelning av kyrkoåret. Då kan ock plats beredas för övning av de församlingen tillkommande partierna av liturgien.

Härmed får det vara nog om denna sak.

*

Våra koraler äro den dyrbaraste skatten inom den egentliga kyrkomusiken. Där finnas ädelstenar, ej överträffade av något annat i tonkonstens skattkammare. Vidare: bland den mångfald koraler, som utan meningskiljaktighet anses såsom från kyrklig synpunkt fullgoda, finnes en formens och innehållets rikedom, som vittnar om, att den äkta kyrkomusiken lämnar utrymme åt *livets* rikedom, att kyrklig värdighet och gedigenhet icke äro detsamma som schematism och jämnstrukenhet. Församlingens psalmsång och en stor del av dess melodier äro ju ock det specifikt *protestantiska* inslaget i våra gudstjänster. Våra *svenska* koralmelodier utgöra också ett mycket värdefullt bidrag härtill.

Här må göras ett försök att betrakta koralfrågan i dess samband med det kyrkomusikaliska tidsläget överhuvud hos oss.

Ej utan intresse och värde torde det vara att göra en jämförelse med strömningarna inom den kyrkliga konsten i övrigt i vårt land, närmast

byggnadskonsten — arkitekturen är ju "frusen musik". Vi erinra oss först upplysningstidens vitmenade kyrkointeriörer, kanske på bekostnad av gamla värdefulla målningar. Opposition häremot gjorde sig märkbar fram på 1800-talet, särskilt i samband med de då utförda stora kyrkorestaureringarna. Princip för dessa blev *stilrenhet*: man sökte återställa byggnaderna i det skick man antog att de skulle ha fått, om den ursprungliga byggnadsplanen konsekvent fasthållits, och det fattades ej hänsynslöshet vid genomförandet av denna stilrenhetsprincip. Samtidigt blev *gotiken* föremål för en beundran, som väl må betecknas som ensidig, den tycktes bli idealet för kyrkobyggnader; och så fingo vi åtminstone i västra Sverige en samling gotiska miniatyrdomer eller i bästa fall kyrkor med enklare gotiska former. De äldre icke-gotiska kyrkorna, t. ex. Göteborgs domkyrka, kunde t. o. m. ringaktas för sin "stillöshet". Nu läsa vi i Laurins konsthistoria om Göteborgs *vackra* domkyrka. Omkring sekelskiftet kom en kraftig reaktion mot ovannämnda restaureringsprinciper. Strävan efter stilrenhet fick träda tillbaka för strävan efter trohet mot det *historiskt givna*. Man insåg väl ock, att stilrenhet *kan* vara en tämligen mekanisk sak, att vägen ej är så värst lång därifrån till schablonmässighet. Man fann, att inom samma ram konstverk från olika tider och i olika stilarter kunna bilda en helhet av egenartad och verkningsfull skönhet. I våra dagar hade man säkerligen icke bannlyst det gamla altaret från Uppsaladomen. I samband med den minnesvärda diskussionen i föreningen Urd i Uppsala nov. 1906 yttrade Sigurd Curman: "Jag skulle vilja betona, att vi icke böra hindra en nyare tids formspråk att blanda sin röst med de gamla stilarnas. Att därav kunna alstras synnerligen vackra och harmoniska resultat, därpå kunna åtskilliga exempel anföras".

En analogi till denna principernas växling på den kyrkliga byggnadskonstens område kan utan svårighet skönjas inom vårt lands kyrkomusik, naturligtvis med modifikationer och med den ej oviktiga skillnaden, att tidsföljden här blivit en annan. En viss motsvarighet till upplysningstidens vitlimning av kyrkorna återfinna vi i 1819 års koralbok med dess genomförda uniformitet i koralbehandlingen. En *viss* motsvarighet säger jag, ty det vore orättvist att *bara* på detta sätt karaktärisera Haeffners koralverk. Men en sådan behandling av äldre och i kyrkligt hänseende större tiders melodiskatt som Haeffners är säkerligen utan motstycke i musikhistorien. Det var också i neologiens tidsålder. En tradition vet emellertid att förmäla, att H:s koralbok icke återgivit hans definitiva ställning till koralmusiken, särskilt, att han icke principiellt varit emot den mera "rytmiska" koralsången. Jag har hört det sistnämnda av en H:s släkting. När så i sinom tid reaktionen kom mot denna koralmusikens

stereotypering, förde nästa steg till en reformståndpunkt, som jag tror närmast vara att jämföra med de moderna restaureringsprinciperna. Banbrytarnas namn äro välkända: Richard Norén och John Morén, varjämte 1897 års mässmusik bör nämnas i detta sammanhang. Restaurationen, sådan den tillämpades på koralerna, gällde framför allt rytmen, men i övrigt togs stor hänsyn till det historiskt givna: alltså icke till vad pris som helst bara det äldsta möjliga. Ännu mera framträder detta drag i det av Norén och Morén utgivna vespermaterialet, som sedermera utvidgats till 1914 års monumentala vesperale.

Här eftersträvas tillvaratagande av den gammalkyrkliga musiken, men med tillbörligt utrymme också åt den på protestantisk mark vuxna eller utbildade tonkonsten, varjämte åtskilligt nykomponerat material tillkommit, där senare tidens tonspråk i någon mån fått göra sig gällande. Allt med odisputabelt värdig kyrklig hållning. Nästa steg blev återhållande i en riktning och avancerande i en annan och ny sådan: 1921 års koralbok med dess tillägg för de nya psalmerna. Åtskilliga melodier ha här återfått en äldre rytmik, och nykomponerade koraler ha i flertalet fall en friare form än Haeffners; även harmoniseringen avviker ofta från den i hans koralverk använda, enligt min tanke ingalunda alltid till fördel. Betecknande är emellertid, att i den inledande historiken över koralerna ingen av alla de många tonsättarna fått tillnärmelsevis så utförligt omnämnande som H. 1921 års koralbok måste betecknas såsom återhållsamt gent emot K. S. V:s restaureringssträvanden. Bland melodierna till de nya psalmerna ha för vår kyrkliga församlingssång helt nya element kommit till: material från den andliga visans eller den religiösa romansens fält, i flera fall med en karaktär, som kan betecknas som rena motsatsen till vår hittillsvarande kyrkliga psalmsångs egenart — *störande* element *).

De nyaste strävandena inom vår kyrkomusik åsyfta stilrenhet inom de gamla *gregorianska* formernas gränser. Huruvida dessa strävanden utöva något inflytande på intresset för församlingens psalmsång och annan på protestantisk mark vuxen — ej blott från romersk praxis överförd — kyrkomusik, därom torde vara för tidigt att döma.

Ivar D. Wallerius.

*) Störande element — jag kommer att tänka på böndagarna i vårt kyrkoår. De kunna gärna avskaffas. Deras ämnen kunna mycket väl komma till sin rätt inom det gamla kyrkoårets ram — i den mån dessa ämnen böra vara hänvisade till någon viss dag.

Recensioner.

Kyrkokonst.

Ewert Wrangel, Korstolarna i Lunds domkyrka. Malmö 1930.

De märkliga korstolarna i Lunds domkyrka ha äntligen fått sin beskrivning i det att professor E. Wrangel publicerat sina mångåriga och trägna studier över dessa i en volym, som förtjänar höga lovord för sitt intressanta innehåll och sin välvärdade utstyrelse.

Förf. uppvisar att korstolarna tillkommit under åren 1361—1379, medan Nils Jönsson var ärkebiskop, samt att flera mästare utfört arbetet. Dess stil tyder på samtida konst i mellaneuropa framför allt Prag och Freiburg.

På den konsthistoriska delen behöver anmeldaren icke ingå här utan vill endast göra några erinringar om bildinnehållet och dess tolkning. Förf. uppehåller sig ganska utförligt vid ikonografien och det med rätta, eftersom vi här ha att göra med ett av de märkligaste ikonografiska monumenten i Norden. På korstolarnas olika delar framställas scener ur gamla och nya testamentet, bilder av årets tolv månader och av profeter samt ett par scener ur Laurentius' liv. Märkligast äro de 21 scenerna ur Genesis, en här i Norden enastående svit — ett värdigt motstycke till bildrundlarna på Biskopskullakåpan i Statens historiska museum med dess nytestamentliga scener. Mot tolkningen bör endast påpekas, att bild 14, som uppgives föreställa "Adam före och efter Evas skapelse", rimligtvis återger Adams och Evas sorg efter Abels död. Den kronologiska ordningen blir sålunda obruten. Författarens meningar om bildtypologien i gamla och nya testamentet äro icke alldeles oangripbara. I en not om Gideon och ängeln (Dom. 6: 12) samt om drottningen av Saba och Salomo torde han nog ange det riktiga.

I förbigående måste här erinras något om denna nästan unika svit av Genesisbilder. De ha, synes det, sina förebilder ytterst i de franska romer-

ska skulpturcyklarna, men också i de miniatyrer, som utfördes under konung Wenzel i Prag vid ifrågavarande tid (t. ex. den latiska bibeln i Plantin-Moretus-biblioteket i Antwerpen, en tysk wenzelbibel i statsbiblioteket i Wien och i furst Lobkowitz wenzelbibel i Prag. Det kan knappast vara en tillfällighet, att Genecis blir föremål för konstnärligt återgivande i sådan betydande utsträckning på dessa båda ställen. Det hade varit av viss betydelse om förf. begagnat tillfallet att närmare skärskåda den av K. Schäfer (i studier över Genesisbilderna i Freiburg-münstern) framställda hypotesen om Johannes von Gmünds konstnärliga och ikonografiska förutsättningar. Förmodligen skulle det dock visa sig, att Künstles hänvisning till franska förebilder åtminstone i ikonografiskt avseende vore den riktiga. Intressant är i alla fall, att ovan gjorda påpekande av en ikonografisk linje, som leder till Prag, sammanfaller med den av förf. konstaterade konstnärliga. En annan detalj torde också kunna anföras i detta sammanhang. Den ytterst sällan förekommande scenen återgivande Elias' samtal med änkan vid Zarpats port är föremål för en framställning på en väggmålning i Emausklostret i Prag (omkr. 1375).

Förf. ser i bildernas innehåll en samlad framställning av frälsningshistorien, dess förutsättningar och vägarna för densamma. Det synes mig vara svårt att ur bildvalet draga dessa slutsatser. Där saknas ju alla kristologiska bilder av betydelse. Medelpunkter för bildserier med sådan tendens måste ju äga någon scen ur passionshistorien eller yttersta domen som man ser på de stora katedralerna. Här finnas blott några gammaltestamentliga prototyper såsom Gideon och kopparormen. Det borde därför ligga närmare till hands att uppfatta korstolarnas bildinnehåll som en slags inledning och förutsättning för framställningar på en större altarpredn med scener ur Jesu liv.

Bengt Onattingus.

Kyrkosångens Vänners Årsredogörelse för år 1930.

Centralkommitténs verksamhet.

Centralkommittén avhöll sitt ordinarie årssammanträde den 8 och 9 januari detta år. Ur protokollet meddelas följande:

Meddelande lämnades att Västerås' stiftskrets av K. S. V. numera måste anses upplöst. Frågan om revision av Nya psalmer debatterades. En uppmaning skulle utgå till intresserade kyrkomusiker att till kommittén ingiva förslag till nya melodier, avsedda att ersätta de banalaste av de i koralboken intagna. Genom Centralkommitténs försorg skulle sedan de inkomna förslagen granskas och resultatet av granskningen på lämpligt sätt publiceras. Granskningen uppdrogs åt musikdirektör W. Ahlén, vilken till sitt biträde önskade musikdirektör D. Wikander.

Centralkommittén beslöt att för sin del icke ansluta sig till Svenska Kyrkans bildningsförbund, men ville för de särskilda stiftskretsarna påpeka möjligheten att genom anslutning till förbundet tillgodogöra sig de förmåner, som Förbundet erbjuder.

Kommittén beslöt hänvända sig till Samfundet Pro fide et Christianismo med anhållan om utgivandet av en för allmänheten avsedd upplaga av Svenska mässan 1531 samt av Olaus Petris skrift om orsaken till mässans hållande på folkspråket.

Som önskemål uttalades att under 1931 åtminstone tre liturgisk-musikaliska fortbildningskurser måtte anordnas på olika tider och platser. Orgelsektionens ordförande, direktör Ahlén föredrog en rapport över orgelfrågor under år 1930. En liknande rapport föredrogs av kyrkoherde Allard angående församlingssången. Avdelningen för kyrkosång skulle hänvända sig till Skolöverstyrelsen med begäran om bestämt urval av psalmer som måtte inövas i samtliga skolor. Rapport om körsång avgavs av musikdirektör A. André, vilken riktade uppmärksamheten på önskvärdheten av utgivandet av större körverk i svenska upplagor.

Arbetsutskottet omvaldes. Till adjungerade ledamöter invaldes docent

C. A. Moberg, Uppsala och musikdirektör S. Svanholm, Stockholm.

Centralkommitténs räkenskaper för år 1930 äro reviderade och upptaga i sammandrag följande poster:

Debet:

Behållning från år 1929 ..	kr. 253: 19
Ränta	” 2: 83
Årsavgifter	” 350: —

S:a kr. 606: 02

Kredit:

Omkostn. för inbjudan till sammantr. i Sthms prästsällskap m. m.	kr. 49: 50
Tryckn. av årsredogörelse ..	238: —
Sekreterarens arvode	” 50: —
D:o utgifter	” 62: 35
Behållning till år 1931....	” 206: 17

S:a kr. 606: 02

Undertecknade revisorer hava vid företagen granskning funnit ovanstående räkenskaper riktiga och försedda med vederbörliga verifikationer, varför vi tillstyrka full och tacksam ansvarsfrihet för år 1930 åt styrelsen och kassaförvaltaren.

Eslöv den 21 jan. 1931.

A. Melin.

Klågerup d. 22 jan. 1931.

Josef Hartler.

P. M. till herrar kretsombud, sekr. och kassaförvaltare.

1. Varje stiftskrets fattar vid sin årssammankomst beslut med anledning av Centralkommitténs räkenskaper för år 1930 (se ovanstående sammandrag) och meddelar härom till kyrkoherde F. M. Allard, Örtomtå, Ringås, före 1 dec. 1931.

2. *Ärkestiftet* utser två revisorer och 1 suppl. att granska centralkommitténs räkenskaper för år 1931. Om valet underrättas undertecknad snarast.

3. Protokollsutdrag utvisande kretsarnas beslut angående årssammanträde skola före 1 dec. 1931 tillställas undertecknad.

4. Årsavgifter torde insändas till kyrkoherde F. M. Allard, Ringås, senast 1 dec. 1931.

5. Redogörelse för kretsarnas verksamhet 1931 torde sändas undertecknad senast 15 febr. 1931.

Stockholm, Prästgatan 18 den 16 mars 1931.

Gabriel Grefberg,
sekr. i centralkommittén.

Stiftskretsarnas årsredogörelse.

Linköpings stiftskrets av K. S. V. har under föregående år anordnat en sångstund den 28 augusti i samband med firande av Augustinusminnet. Samma dag hölls härstädes årsmöte, varvid beslöts, att sällskapet skulle jämte anordnande av sångstunder i olika delar av stiftet bedriva studier av klassisk och modern kyrkomusik och särskilt körmusik.

Carl Gustav Lindberg.
K. S. V:s körledare.

Strängnäs stiftskrets. Om Styrelsens beslut och åtgöranden under det gångna arbetsåret är ej mycket att mäla. Intet har förekommit, som föranlett något styrelsesammanträde. Styrelsen har emellertid ingått till K. M:t med en sedermera bifallen underdånig anhållan om kollekt för 3-årsperioden 1931—33. Styrelsens v. ordf. har underhandlat med k. Järnvägsstyrelsen för att vinna billigare järnvägsresor för förbundets medlemmar vid dess sångmöten — tyvärr med negativt resultat.

Om Förbundets verksamhet genom sina körer kan både mycket och litet sägas. Endast 6 körledare ha lyssnat till sekreterarens vänliga uppmaning att lämna några uppgifter för det förflutna arbetsårets verksamhet — nämligen dirigenterna för K. S. V.-kören, V. Vingåkers, Ekeby, Asker, Salems och Eskilstunaköerna. Jag bringar dessa dirigenter mitt varmaste tack. Efter Sörmlandsavdelningens goda och givande kyrkosångshögtid i Eskilstuna förliden höst synes det emellertid i allmänhet varit så, att körens arbete förutom tjänande vid hemförsamlingens gudstjänster, församlingsaftnar m. m. varit inriktat på deltagande i detta års stora kyrkosångshögtid i Örebro: det 7:de allmänna kyrkosångsmötet. Att här icke minst från första dirigentens sida bedrivits ett beundransvärt upppoffrande, nitiskt

och intensivt arbete med de delvis på mycket högt plan liggande och svåra uppgifterna (H-mollsmässan) är utom allt tvivel.

Med särskild glädje och tacksamhet anser jag mig böra omnämna, att K. S. V.-kören med synbar framgång fullföljt sitt program att propagera för den egentliga församlingssången och den liturgiska sången. I samband med förebildliga gudstjänster ha föredrag hållits om psalm och koral, om gudstjänstordningens innebörd och andra liturgiska spörsmål. Syftet har ju varit att få den unisona psalmsången fram samt att ernå en bättre förståelse och kärlek till altartjänsten — tillbedjansmomentet i gudstjänsten — att av våra ofta stumma gudstjänstdeltagare göra aktiva, sjungande, tillbedjande människor. På särskild begäran har K. S. V.-kören, som ju har sitt egentliga säte i Sörmland, även en gång under året besökt Närke — nämligen i Svennevad och Boo. Önskligt vore att en K. S. V.-kör kunde bildas även för Närkesdelen. Planer härpå äro å bane.

Jag uttalar till sist det varmaste erkännande i första rummet till Spiritus rector, vår I:ste dirigent, Direktör Andréén, men icke mindre till dirigenter och körer ute i församlingarna. Här där de mindre möjligheterna och förutsättningar äro tillfinnandes, har intresset, arbetet och mödorna ingalunda varit minst. Höga mål sporra. Det är helt enkelt beundransvärt och enbart glädjande att intresset varit starkt nog att övervinna svårigheterna.

Må Guds välsignelse följa allas vårt arbete!

P. H. Ydström.
V. ordf. och sekr.

Skara stiftskrets har under det gångna året samlats i Skara flera gånger till gemensam övning. Liksom föregående år ha musikgudstjänster hållits i ett flertal landskyrkor i olika delar av stiftet. Vid dessa har utförts kyrkosång och hållits predikan med liturgisk aftonbön som avslutning. Gudstjänsterna ha varit talrikt besökta. Till bestridande av resekostnaderna har kollekt upptagits. Vid årsmötet den 25 november invaldes i den gamla styrelsen komminister L. Fridén, Elgarås, i stället för kyrkoherde Sandsén, som undanbett sig återval.

Under mötet diskuterades en omläggning av K. S. V.'s verksamhet. Något beslut fattades icke. Ordförande är kyrkoherde G. Hellander, Vänersborg, sånganförelse kyrkoherde D. Lindholm, N. Härene.

E. H. Cederbom.

Hörnösandskretsen har tillsammans med Härnösands stifts kyrkosångsförbund anordnat den första gemensamma kyrkosångshögtiden i Sollefteå lördagen den 4 och söndagen den 5 oktober (Mikaelihelgen), därvid vesper hölls lördag afton och kyrkokonsert söndag e. m., varjämte högmässogudstjänsten söndag f. m. förhöjdes med körsång. Det hela blev en god och lovande begynnelse till de i kyrosångsförbundet sammanslutna körernas fortsatta arbete, därvid stiftskretsen av K. S. V. står både ekonomiskt och personligt stödjande i arbetet. Glansnumret vid konserten var väl den av stiftskören i dess helhet framförda storartade: "Dig skall ditt Sion sjunga" av J. S. Bach.

Ett replikskifte i den segslitna frågan om "de rytmiska korallerna m. m. mellan organisten i Östersund, musikdir. Nils Sandén och K. S. V.'s v. ordförande, kyrkoherde D. Rudin, bör kanske också antecknas såsom tillhörande K. S. V.'s verksamhet under året. Bekant är Herr Sandéns angrepp i Dagens Nyheter i febr. 1930 på de nyare kyrkomusikaliska strävandena och enkannerligen på nya korallboken för så vitt den vågat frångå Hæffners utjämmande rytm. Herr

Sandén fick åtskilliga svar i samma tidning. En tämligen grundlig vidräkning med hela hans kyrkomusikaliska åskådning företog emellertid också "på tjänstens vägnar" som sagt stiftskretsens v. ordf. i Härnösandsposten i mars. — Det borde ju få gälla också här: *in necessariis unitas in dubiis libertas, in omnibus caritas* (i det väsentliga enhet, i det mindre väsentliga frihet, i allt — kärlek!)

Daniel Rudin.

Växjö stiftskrets. Styrelsen sammanträdde i Växjö den 19 mars. Där vid beslöts föreslå sällskapet att anslå en summa av 400 kr. för deltagande i Kyrkosångsmötet i Örebro, vilken tillsammans med ett anslag å 200 kr. från Växjö stifts kyrkosångsförbund skulle utdelas med ett belopp av 30 kr. till varje deltagare. Detta förslag godkändes på årsammansträdet den 23 juli.

Vid årsmötet omvaldes den gamla styrelsen. Ordförande är kyrkoherde A. V. Thornell, Söderåkra, vice ordförande kantor O. Andersson, Voxtorp, kassör kyrkoherde K. Holm, Vislanda, sånganförelse kantor Amos Svensson, Alvesta och vice sånganförelse domkyrkokantor S. Lundin, Växjö.

Under året har sällskapet anordnat sånggudstjänster i Södra Sandsjö, Tingsryd, Elmeboda och Algutsboda, varvid manskören, 25 man stark, svarat för såväl den liturgiska sången från läktaren som körsången. Vid samtliga dessa gudstjänster voro kyrkorna fullsatta med åhörare.

A. V. Thornell.

Meddelanden.

Val. Till innehavare av förenade tjänster hava utsetts: i Strömstad H. Palm, Rasbokil och i Öxeback Alb. G. Östlund, Neder-Torneå.

Med detta nummer följer som musikbilaga en ny del ur Evangelisk Tidgard: Completorium för lördagen. Angående completoriets utförande erinras om att V.) = versus, utföres av en ensam röst, liturgen eller försångaren och R.) = Responsum av alla. Psalmens och den nytestamentliga lovsångens, Nunc Dimittis'antifon intonas före psalmen antingen av liturgen, resp. försångaren, eller av he-

la kören. Psalmen med Gloria Patri sjunges därefter växelvis mellan kvinnokör och manskör eller mindre kör och större kör, varefter antifonen upprepas av alla. Hymnen utföres lämpligast så att första versen intonas av liturgen, andra versen sjunges av kvinnokören den tredje av manskören och sista versen av alla. Completoriet kan med fördel inledas med en syndabekännelse. En form för denna återfinnes i K. Peters: Den gregorianska sången sid. 126. Vill man utgestalta den avslutande böneavdelningen fylligare kan det ske efter de anvisningar, som givas i samma arbete sid. 124 och 125.

Completoriet kan med fördel brukas som liturgisk avslutning å den fristående skriftermålgudstjänst, som enligt kyrkolagen kan hållas aftonen före nattvardsgång.

Rättelser: I föregående nummer av Tidskriften hade bl. a. följande tryckfel insmugit sig: I W. Ahléns artikel: Nederländsk orgelmusik sid. 34 första stycket står orgeltabulatorer skall vara: orgeltabulator. sid. 36, 6:e raden står tamt i st. för tomt; samma stycke: lättsinnligt i st. f. lättvindigt och outslitliga i st. f. outhärliga. Å sid. 44 står Bährenreiter Husgale i st. f. Bährenreiter-Ausgabe. sid. 45 står Berit skall vara Bertil.

Skiptikonbilder över Bach. En serie skiptikonbilder över J. S. Bach finnes till utlåning hos Centralrådets för Sveriges Kyrkosångsförbund sekreterare, pastorsadj. L. Lindhagen, St. Johannesgatan 6, Upsala.

Liturgisk kurs anordnas för Lunds stifts präster av stiftets K. S. V. i Lund den 20—23 april och omfattar huvudsakligast praktiska övningar i liturgisk sång och läsning (Ledare: domkyrko vicepastor Adell.)

Föredrag hållas av H. H. Biskopen E. Rodhe: ämne Ord och sakrament, av domprosten Y. Brilioth om Prästutbildningens problem i historisk och jämförande belysning; av professor G. Aulén om Dogmatik och predikan. Kursen är avgiftsfri och avsedd att omfatta högst 15 deltagare. Varje deltagare erhåller fri resa i 3:e klass. Anmälan sändes till pastor B. Astrand, före den 15 april (adr. Lund.) I samband med denna kurs hålles K. S. V:s årsmöte.

Kyrkosångsförbund i Norge? Tidskriften "Tonekunst" meddelar i sitt aprilnummer: För ett par månader sedan hade Ålesund äran av att arrangera den första större kyrkomusikfesten i Norge. För en vecka sedan följde Bergen efter i det att "Föreningen för kyrkomusik i Bjørgvin bispöde" med prästernas Fasmer Dahl och Bernhard Meyer och organist Lars Heggen i spetsen anordnade en rad storstilade kyrkosångsfestligheter den 21—24 mars. Programbladet för dessa festligheter meddelar bl. a.: Det är också vårt hopp att denna kyrkosångsfest kunde giva stöt till ett mera

målmedvetet och koncentrerat arbete för kyrkosången och kyrkomusiken. I synnerhet tänka vi då på en sammanlutning av de intresserade krafterna till ett Vestländsk Kirkesångsforbund med ett landsomfattande Norges kirkesångsforbund som det slutliga framtidsmålet. Vid kyrkosångsfesten kom bl. a. Karsten Solheims Olavskantat "Kvad for Heilag-Olav og den norske kyrkja" för första gången till uppförande.

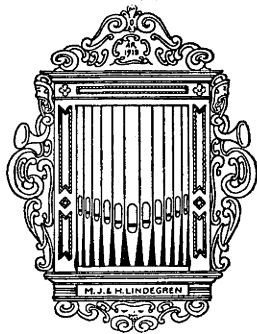
Under hösten skall ett stort kyrkosångsmöte hållas i Oslo med avsikt att bilda ett landsförbund. Vid detta läres jämväl Otto Olssons Te Deum komma att framföras.

Svenska Kyrkomusikfesten i Helsingfors. Såsom tidigare meddelats kommer Engelbrektskyrkans kör från Stockholm att deltaga i den stundande stora svenska kyrkomusikfesten i Helsingfors. Den kommer därvid att utföra följande program:

G. P. da Palestrina: Sanctus och Agnus Dei ur "Missa de Beata Virgine". A. Lotti: Crucifixus. J. Rosenmüller: Längtan till himmelen. G. A. Homilius: Domine, ad adjuvandum me. J. S. Bach: Singet dem Herrn. J. Lindegren: Kyrie. J. Morén: Salig, koralsättn., mel. av J. Crüger. O. Olsson: Rex gloriose Martyrum. E. Bossi: Cantate Domino, 6-st. hymn till orgel.

Tysk-nordisk orgelvecka i Lübeck. I samband med Östersjöåret hålles i Lübeck under första hälften av juli en tysk-nordisk vecka med medverkan av tyska och nordiska organister. I samband härmed komma de från 1500-talet stammande piporna i Mariakyrkans orgel att åter anknytas till orgelverket.

Musikpedagogiska kurser i Tyskland. Zentralinstitutet för undervisning och uppfostran meddelar att en praktisk kurs för musiklärare anordnas i Musikheim i Frankfurt (Oder) den 6—26 juli 1931 och en musikpedagogisk informationskurs för utlänningar anordnas i Berlin den 22 juni—4 juli. Närmare uppgifter kunna erhållas från denna Tidskrifts redaktion eller direkt från Musikabteilung des Zentralinstituts für Erziehung und Unterricht, Berlin W 35, Potsdammerstr. 120.

M. J. & H. Lindegren

Orgelbyggare

Göteborg

Telefon 42638

Postadress: Göteborg 7

Telefon 42638

Tillverkning av Piporglar enligt tillförlitliga, länge beprövade system, anpassade efter vårt lands klimatiska förhållanden. Alla delar tillverkas omsorgsfullt och av bästa material. Egen tillverkning av pipor.

Våra orglar hava av herrar musikdirektörer och organister erhållit de högsta vitsord för såväl vacker intonation som exakt och behaglig funktion.

Renoveringar och omstämningar utföras omsorgsfullt.

OLOF HAMMARBERG

Postadr.: NYA VARVET. Tel. GÖTEBORG 447 50.

**Fabrik för tillverkning av piporglar.
Bästa material och konstruktion.**

**Moderniseringar av äldre verk och
stämningar utföras omsorgsfullt.**

Inmontering av elektriska blåsverk.

VACKRA STILRENA

Gravvårdar

Bästa material
Omsorgsfullt arbete
Förmånliga priser.

Bröderna Styrenius

Stenhuggeri A.-B., Västervik

LEDIGFÖRKLARADE KYRKOMUSIKERTJÄNSTER

A) Enbart kyrkliga tjänster.

I Tvååker och Spannarp (adr. Tvååker, Hal-lands län) sökes senast 27 april. Lön 1.070 kr. + avkomst av klockaregården 1.660 kr. + räntor 505 kr.

I Söderköping sökes senast 5 maj. Lön 1.800 kr.

B) Förenade med folkskollärare- tjänst.

I Daretorp (adr. Tidaholm, Skaraborgs län) sökes senast 25 april. Skolform C 1. Lön 500 kr.

I Tun (adr. Tun, Skaraborgs län) sökes senast 27 april. Skolform B 1. Lön 700 kr.

I Väderstad (adr. Väderstad, Östergötlands län) sökes senast 1 maj. Skolform B 1. Lön 600 kr.

I Nederluleå (adr. Gammelstad, Norrbottens län) sökes senast 2 maj. Lön 800 + Jordbruksboställe 1/8 mantal.

I Älfsred (adr. Mjöbbäck, Älvsborgs län) sökes senast 11 maj. Lön 500 kr.

I Rasbokil (adr. Rasbo, Uppsala län) sökes senast 16 maj. Skolform B 1. Lön 775 kr.

I Sättna (adr. Kovland, Västernorrlands län) sökes senast 16 maj. Skolform B 1. Lön 700 kr.

PINGST

Selim Palmgren: Pingst.

För sång och piano. Kr. 1:50.

Oscar Lindberg: Pingst.

För blandad kör. Kr. 0:40.

J. S. Bach: O, gläd dig mitt hjärta.

Aria ur pingstkantaten.

För sång och piano. Kr. 0:50.

Nordiska Musikförlaget

Regeringsgatan 35, Stockholm.

ÅKERMAN & LUNDS

NYA ORGELFABRIKS AKTIEBOLAG

KUNGL. HOVLEVERANTÖR

Tel. 26

SUNDBYBERG

Tel. 26

TILLVERKNING AV PIPORGLAR

för kyrkor, kapell och konsertsalar.

OM- OCH TILLBYGGNADER,

reparationer, omsämningar och rengöringar av gamla orgelverk, samt inmontering av elektriska blåsverk utföras.

Uteslutande svensk material och arbete.

F. n. hava vi beställningar å orgelverk till:

Sandvikens nya kyrka	3	manualer,	36	register
Högsby kyrka	2	”	25	”
Kusmarks nya kyrka	2	”	23	”
Påskallaviks kyrka	2	”	15	”
Närs kyrka	2	”	12	”
Källunge kyrka	1	”	8	”

HANDBOK

FÖR SVENSKA KYRKAN

Stadfäst av Konungen 1917. Med däri senare fastställda ändringar o. tillägg.

Två upplagor föreligga färdiga:

Kvarto:

Helt klotband m. röd snitt 10:—
Klotb. m. skinnrygg o. röd snitt 13:—
Bockchagrinband m. guldsnitt . 15:—
Helt kalvskinnsb. m. guldsnitt 30:—

”En monumental altarbok, tryckt i två färger; vi ha i vårt land ej varit vana att se något liknande . . . alltigenom konstnärlig . . . förstklassigt tonfärgat papper . . . förnämligt.”

Ur flera tidningars omdömen.

Oktavo:

Helt klotband m. röd snitt 6:—
Klotb. m. skinnrygg o. röd snitt 7:—
Äkta chagrinband m. guldsnitt . 9:50

”Händig i sitt format . . . klar och tydlig stil . . . tryckt med den enkla elegans och de praktiska stilsorter, som bokens karaktär kräver. Liturgen finner sig utan svårighet till rätta i handboken. Rekommenderas varmt.”

Ur flera tidningars omdömen.

Svenska Kyrkans Diakonistyrelses Bokförlag.

17.4.1931